Methodiekbeschrijving

De Carrousel-groep

Een groepstraining voor mannen **betrokken bij huiselijk geweld**

avans hogeschool
Expertisecentrum Veiligheid
's-Hertogenbosch

Reclassering Nederland

Inleiding

Voor u ligt een methodiekbeschrijving van de Carrouselgroep. Dit is een groepstraining voor mannen die betrokken zijn bij huiselijk geweld. Deze training werd door Reclassering Nederland ontwikkeld. In opdracht van Reclassering Nederland is door lector Janine Janssen van het lectoraat Veiligheid in Afhankelijkheidsrelaties van het Expertisecentrum Veiligheid van Avans Hogeschool deze methodiekbeschrijving tot stand gekomen.

De methodiekbeschrijving bestaat uit twee delen. In het eerste deel wordt kort iets verteld over de mate waarin huiselijk geweld in onze samenleving voorkomt. Het is een indringende vorm van geweld die zowel mannen als vrouwen raakt. De praktijk laat echter zien dat er relatief weinig hulpaanbod is voor mannen die dit probleem in hun eigen leven aan willen pakken. Om die reden is een initiatief als de Carrouselgroep van eminent belang.

In het tweede deel staat de Carrouselgroep centraal. Het doel van deze groepstraining, alsmede de inhoud en de opbouw van de trainingsbijeenkomsten worden beschreven. Ook wordt uitgelegd wie voor deelname in aanmerking komt en hoe deelname geïnitieerd kan worden. Hoewel tot op heden alleen in de regio Eindhoven ervaring is opgedaan met deze specifieke training, is de methodiek ook inzetbaar in andere regio's. Om introductie van de methodiek elders te vergemakkelijken heeft Reclassering Nederland opdracht gegeven om deze methodiekbeschrijving te maken.

Verder treft u in deze tekst ook enkele citaten aan van deelnemers alsmede van professionals die mannen hebben doorverwezen naar de Carrouselgroep.

Colofon:
Uitgave Reclassering Nederland
Tekst: Janine Janssen, Expertisecentrum Veiligheid Avans Hogeschool

1 Huiselijk geweld en mannen

Huiselijk geweld komt meer voor dan u denkt

Wat is huiselijk geweld?

Huiselijk geweld is geweld dat door iemand uit de huiselijke of familiekring van het slachtoffer wordt gepleegd. Huiselijk geweld hoeft niet per se thuis plaats te vinden. De term 'huiselijk' verwijst naar de relatie tussen de dader en het slachtoffer, bijvoorbeeld tussen (ex-) partners of ouders en/of kinderen. Huiselijk geweld kan fysiek geweld zijn, zoals slaan of trappen. Maar huiselijk geweld kan ook seksueel van aard zijn of psychisch. Denk maar aan lastigvallen of uitschelden. Bij huiselijk geweld gaat het vaak niet om een enkel incident, maar om een patroon van geweld. Daarmee wordt bedoeld dat het geweld vaker plaatsvindt en dat risico aanwezig is dat het gewelddadig gedrag ook aan kinderen wordt doorgegeven. Een slecht voorbeeld doet immers slecht volgen.

Een van de meest voorkomende vormen van geweld

Huiselijk geweld is geen exotisch verschijnsel. Het komt meer voor dan u waarschijnlijk denkt. Het meest actuele onderzoek naar de vraag hoe vaak huiselijk geweld voorkomt is uit 2019. Dat onderzoek laat zien dat in de laatste vijf jaar 6,2% van de vrouwen en 4,7% van de mannen slachtoffer is geweest van minstens één incident van huiselijk geweld. Dat zijn in totaal 747.000 vrouwen en mannen van 18 jaar of ouder. In 20% van de gevallen ging het om geweld dat maandelijks, wekelijks of zelfs dagelijks voorkwam. In 56% van de gevallen ging het om partnergeweld dat gepleegd werd door de (ex-)partner. Daarvan zijn naar schatting circa 76.000 vrouwen en 13.000 mannen het slachtoffer. De overige 44% bestond uit geweldsincidenten gepleegd door broers, zussen, ouders of huisvrienden. Dit onderzoek ging overigens alleen over fysieke en seksuele vormen van geweld. Psychisch geweld is hier niet in meegenomen. Er vindt dus nog meer huiselijk geweld plaats dan deze cijfers laten zien.[1]

Schaamte

Hoewel veel mensen in ons land met huiselijk geweld ervaring hebben, is het geen onderwerp waar mensen makkelijk over praten. Schaamte speelt daarbij een grote rol. Het ideaalbeeld is toch dat het thuis allemaal goed gaat. Mensen vinden het niet makkelijk om toe te geven dat er thuis problemen zijn. Ook is het niet altijd eenvoudig om de eigen rol in het ontstaan en voortbestaan van dat geweld onder ogen te zien. Daar is moed voor nodig.

Een eerste stap voor mannen

Erkennen dat er een probleem is

Gezien het feit dat huiselijk geweld veel mensen raakt en dat het ook invloed heeft op het leven van kinderen die in een gewelddadige thuissituatie opgroeien, is huiselijk geweld geen probleem om lichtvaardig over te denken.

Te weinig aandacht voor mannen

'Naar mijn idee is er relatief minder aanbod voor mannen, omdat zij sneller met daderschap geassocieerd worden en voor daders is er weer minder aandacht dan voor slachtoffers. Dat is om verschillende redenen jammer: we moeten juist investeren in plegers van geweld om geweld te kunnen stoppen. Daarnaast is het heel erg belangrijk dat we ons realiseren dat mannen niet alleen in beeld komen als plegers van geweld en dat dader- en slachtofferschap elkaar kunnen overlappen. De werkelijkheid is te complex om zich in een zwart-wit schema te laten vangen. Daarom ben ik zo blij met de Carrouselgroep. Ik hoor vaak terug van mannen die ik er naar verwezen heb, dat het genuanceerd is, maar dat pijnpunten niet uit de weg worden gegaan. Ze hebben er echt wat aan.'

Marie José Heijligers, reclasseringswerker en projectleider Huiselijk Geweld en Kindermishandeling

[1] Boom, A. ten & Wittebrood, K. (2019). *De prevalentie van huiselijk geweld en kindermishandeling in Nederland*, Den Haag: WODC.

De overheid heeft er zelfs een speciaal programma voor opgezet om geweld in ons land te voorkomen en te stoppen: Geweld Hoort Nergens Thuis. De ernst van de problematiek onderkennen betekent echter niet dat er geen oplossingen zijn. Juist voor mensen die bereid zijn om kritisch naar zichzelf te kijken, is het mogelijk om dit negatieve patroon te doorbreken.

Speciaal voor mannen

Wie goed naar de cijfers hierboven gekeken heeft, ziet dat vrouwen vaker als slachtoffer in beeld komen dan mannen. Mannen komen vaak als pleger van geweld in beeld. Ook leert de praktijk dat geweld over en weer plaats vindt: mannen en vrouwen kunnen zowel pleger als slachtoffer van geweld zijn. De ervaring leert ook dat het met name voor mannen niet altijd makkelijk is om over huiselijk geweld te spreken. Zij zijn het doorgaans niet gewend om het over zichzelf te hebben. Naast schaamte speelt dikwijls de angst om het verkeerde te zeggen. Mannen zeggen dan vaak niets meer. Dat is jammer, want om het geweld thuis te kunnen stoppen, is het belangrijk om ook inzicht te hebben in hoe mannen de situatie ervaren en zien. Om die reden is er een speciale groepstraining, de Carrouselgroep, ontwikkeld door Reclassering Nederland waarin volwassen mannen vrijwillig en in een veilige omgeving niet alleen hun verhaal kunnen doen, maar ook getraind worden om anders met moeilijke situaties thuis om te gaan. Doel is nieuw geweld te voorkomen. Aangezien er relatief weinig aanbod is voor mannen die betrokken zijn bij huiselijk geweld,[2] voorziet de Carrouselgroep in een belangrijke behoefte.

Goede begeleiding

‘Ik wil de begeleiders van harte bedanken voor hun (werkelijk kostbare) luisterende oren, hun tips en de prettige werksfeer die ze creëren (door hun vriendelijke aanpak en de aandacht die ze aan iedereen geven). Ik heb geen enkele sessie/training als verloren tijd ervaren. Nogmaals bedankt!’

Citaat uit een persoonlijk bedankje van een oud-deelnemer.

De training is geen straf

‘In het begin dacht ik echt dat ik de enige was, ik schaamde me en ik zag het eigenlijk ook wel als een straf. Maar dat blijkt allemaal helemaal niet zo te zijn. Je voelt je begrepen, er wordt echt naar je geluisterd, terwijl je heel goed beseft dat je fouten heb gemaakt. Als je over die drempel heen bent, dan zie je ook dat het niet waar is dat mannen geen praters zijn, dat durven ze echt wel als ze beseffen dat ze er niet alleen voor staan. Als snel stapte ik na afloop opgelucht in de auto. Dan had ik echt het gevoel dat ik er weer een week tegenaan kon. Ik ben echt gaan uitkijken naar die dinsdagavonden.’

Een oud-deelnemer

[2] Aoulad Hadj, M, Straver, S. & Janssen, J. (2017). ‘Wat hebben mannen nodig? Een verkenning naar het aanbod van mannenhulpverlening’, in: *Proces*, nr. 3: 249-256.

2 De Carrouselgroep

Wat is de Carrouselgroep?

Omschrijving en doel

De Carrouselgroep is een groepstraining op vrijwillige basis voor volwassen mannen die betrokken zijn bij huiselijk geweld. Tot op heden is er alleen in de veiligheidsregio Eindhoven ervaring mee opgedaan. De training wordt op korte termijn ook ingezet op andere plekken in de regio. Aan de training doen gemiddeld zes tot tien mannen mee. De training wordt 45 keer per jaar gegeven op een vaste dag en tijdstip. De groep wordt begeleid door trainers van Reclassering Nederland. De mannen nemen vrijwillig deel aan de Carrouselgroep om zelf hun gedrag te veranderen en er is géén justitieel kader dat hen daartoe kan verplichten. Reclassering Nederland is verantwoordelijk voor de invulling van de bijeenkomsten en het registreren van relevante informatie.

Deelnemers stromen zo snel mogelijk na het plegen van het huiselijk geweld incident in in de Carrouselgroep; direct en zonder wachttijd. Dit heeft als grote toegevoegde waarde dat een pleger op dat moment vaak nog midden in bijvoorbeeld een huis- of contactverbod verwikkeld is en daardoor extra gemotiveerd is om snel met zichzelf aan de slag te gaan. De Carrouselgroep biedt dan op dat moment het handvat en de ingang om meer inzicht te geven in eigen gedrag en handelen en motiveert tot eventueel verder hulpaanbod. Deelnemers nemen aan acht bijeenkomsten deel binnen een periode van 3 maanden. Een bijeenkomst wordt altijd geleid door twee ervaren trainers van Reclassering Nederland. Dit duo bestaat altijd uit een man en een vrouw. Bij het ontstaan van huiselijk geweld speelt de interactie tussen mannen en vrouwen een belangrijke rol. Door de training door zowel een man als een vrouw te laten verzorgen, kan aan rollenpatronen en genderverhoudingen extra aandacht worden besteed. De trainingen vinden wekelijks plaats. Elke bijeenkomst duurt anderhalf uur.

De training sluit aan bij de accenten uit het al eerder genoemde landelijk programma 'Geweld hoort nergens thuis'.[3] Het doel van de training is:

- het verkrijgen van inzicht in het ontstaan en voortbestaan van huiselijk geweld
- het verkrijgen van inzicht in het eigen aandeel in dit geweldspatroon
- het stoppen van het huiselijk geweld

Weg naar deelname: verwijzen of zelf aanmelden
Deelname kan door verwijzing tot stand komen. Medewerkers van bijvoorbeeld Veilig Thuis, maatschappelijk werkers, praktijkondersteuners van huisartsenpraktijken, sociale wijkteams, politie of reclasseringsmedewerkers bij ZSM op het politiebureau kunnen verwijzen naar de Carrouselgroep. Geïnteresseerden kunnen zich ook rechtstreeks zelf aanmelden.

Snelle samenwerking

'Bij het Spreekuur Huiselijk Geweld maak je de mensen in crisis mee. Dan is het heel erg belangrijk dat je snel kunt schakelen met andere partners in de veiligheidszorg. Met de Carrouselgroep kan dat heel snel en daar ben ik zo blij om. Want juist in een crisis zijn mensen ontvankelijk voor hulp. Ik krijg dan ook veel enthousiaste verhalen terug van mannen die ik heb doorverwezen. Ze voelen zich gehoord en niet op voorhand veroordeeld.'

Annemiek Ursinus, reclasseringswerker Novadic-Kentron en projectleider bij het Spreekuur Huiselijk geweld

[3] Zie: https://www.huiselijkgeweld.nl/beleid/landelijk/geweld-hoort-nergens-thuis

Wie mogen er deelnemen?

Deelname is vrijwillig en gratis voor mannen in een specifiek gebied. Omdat de training doorlopend wordt aangeboden, kunnen deelnemers snel starten. Er is geen sprake van een opstartfase, de deelnemers stappen op een al draaiende carrousel, vandaar de naam van deze training.

Maar dit alles wil niet zeggen dat deelname vrijblijvend is. Van de deelnemers wordt verwacht dat zij gemotiveerd zijn om met hun gedrag aan de gang te gaan. Daarnaast is een goede beheersing van de Nederlandse taal van belang omdat de analyse van de eigen situatie door middel van gesprekken in het Nederlands een essentieel onderdeel is.
De training is niet geschikt voor mannen:

- die het huiselijk geweld en hun aandeel daarin ontkennen
- waarbij psychiatrische problemen op de voorgrond staan
- met ernstige verslavingsproblemen
- met ernstige verstandelijk beperkingen
- die de Nederlandse taal onvoldoende beheersen.

Inhoud en tijdspad

1) Screening na de aanmelding

De trainers van de Carrouselgroep, reclasseringswerkers van Reclassering Nederland, voeren de screening van de kandidaten uit. De screening van potentiële kandidaten houdt in dat Reclassering Nederland alle benodigde informatie verzamelt en bestudeert (meldingen, informatie vanuit Veilig Thuis, eventueel van politie/maatschappelijk werk, eventueel proces verbaal) en vervolgens in een persoonlijk gesprek de motivatie van de potentiële deelnemer toetst om deel te nemen aan de Carrouselgroep. Vervolgens wordt een professionele afweging gemaakt om de pleger al dan niet te laten starten in de Carrouselgroep. Er zijn ook potentiële deelnemers die zelf afzien van deelname aan de Carrouselgroep; dit wordt dan teruggekoppeld aan Veilig Thuis en/of een andere verwijzer. Relevante informatie uit de screening wordt vervolgens vastgelegd (omwille van het vrijwillige karakter níet in het cliëntsysteem van Reclassering Nederland), zodat de trainers over de benodigde informatie beschikken bij de start in de Carrouselgroep. Gegevens worden opgeslagen conform bestaande privacy regels.

2) Vóór de eerste training

Voordat de eerste training plaatsvindt, ontvangt de deelnemer een werkmap tijdens een intakegesprek. In die map bevindt zich de volgende informatie:

- Informatie: achtergrondinformatie waarin wordt uitgelegd hoe de op -en afbouw van spanning en geweld eruit ziet. Daarbij wordt informatie aangereikt over de emoties die bij die verschillende fasen een rol spelen.
- Zelfonderzoek: tests en vragenlijsten met behulp waarvan de eigen emoties en spanning en ook risicovolle situaties in kaart kunnen worden gebracht. Tevens wordt er aandacht besteed aan het eventuele gebruik van verdovende middelen en alcohol door de deelnemer.
- Concrete handreikingen: ontspanningsoefeningen, gesprekstips en een stappenmodel en afsprakenlijst voor een Time Out procedure. Dat is een procedure waarbij de deelnemer geleerd wordt bij oplopende spanning confrontatie en escalatie te vermijden.

Van de deelnemer wordt verwacht dat hij deze map een keer heeft doorgenomen. Dit helpt bij het formuleren van persoonlijke leerdoelen.

Bij de eerste bijeenkomst komt de nieuwe deelnemer een half uur eerder. Samen met de begeleiding van de groep, wordt een scorelijst 'draagkracht -draaglast' uit de informatiemap doorgenomen en ingevuld. Ook worden de groepsregels – denk onder andere aan geheimhouding en privacy en het afzien van alcohol en drugs tijdens de trainingscyclus – uitgelegd en wordt de deelnemer verzocht deze voor akkoord te tekenen.

Enthousiaste verwijzer

'Ik hoor vaak positieve berichten terug van deelnemers aan de Carrouselgroep. "Ik had dit tien jaar eerder moeten doen, dan had ik mijn huwelijk kunnen redden. Nu weet ik hoe ik in mijn nieuwe relatie issues aan moet pakken." Het gegeven dat de mannen zo enthousiast terug komen en blij zijn met de opgedane inzichten in zichzelf, maakt dat ik mannen regelmatig adviseer om ook deel te nemen. Het is geen straf, het is echt een cadeau voor jezelf en voor je (vervolg)relatie.'

Annelies, Medewerker Veilig Thuis Zuidoost-Brabant regio de Kempen

3) Verloop van de trainingen

De inhoud van het werken in de groep is maatwerk. Het is een samenspel tussen de ervaringen van de deelnemers en de expertise van de trainers; zij zijn specialisten op het gebied van huiselijk geweld, die voortdurend hun kennis up-to-date houden. Zij beschikken over expertise over de dynamiek van geweld en psychopathologie die aanwezig kan zijn bij mannen die geweld gebruiken en zij gebruiken hun vaardigheden om diverse methodieken en interventiestijlen in te zetten.
De time-outprocedure is als basis voor het voorkomen van nieuw agressief gedrag een steeds terugkerend onderwerp. In de praktijk is daarom geen enkele bijeenkomst hetzelfde en staat het onderwerp niet vast, maar wordt gekoppeld aan de problematiek van de deelnemers. Iedere deelnemer ontvangt een werkmap met artikelen en vragenlijsten. De trainers vragen de deelnemers ook om samen met het thuisfront – indien van toepassing – de vragenlijsten in te vullen en over de verschillende thema's te praten.

Van alle deelnemers die de Carrouselgroep volledig hebben doorlopen, wordt met behulp van een 'scorelijst' aan het begin en aan het einde van trainingscyclus geïnventariseerd hoe het met de verhouding tussen draagkracht en draaglast is gesteld. Daarnaast wordt aan het einde van de training een vragenlijst uitgezet, waarmee de dienstverlening en de klanttevredenheid kan worden beoordeeld.

Met behulp van al deze informatie kan het effect bij de deelnemer gemeten worden en inzicht in de realisatie van persoonlijke leerdoelen. Tevens wordt belangrijke input verkregen om de training telkens te evalueren en daar waar nodig bij te stellen en/of te verbeteren.

De deelnemer ontvangt tijdens de achtste bijeenkomst van deelname aan de Carrouselgroep een advies over hoe verder om te gaan met de situatie of de problematiek. Dit advies, waarin wordt beschreven welke doelen er zijn bereikt en welke risico's aanwezig worden geacht, wordt ook teruggekoppeld aan de verwijzer, indien de deelnemer daarvoor toestemming geeft.

4) Na de training

Reclassering Nederland neemt 3 maanden na deelname contact op met de deelnemer: er wordt niet alleen een luisterend oor geboden, er wordt gekeken hoe het gaat er welke hulpverlening en andere professionals nog in beeld zijn. Zo wordt de stand van zaken opgenomen en nagegaan welke hulp er eventueel nog nodig is om terugval te voorkomen.

Ervaringen met de Carrouselgroep Eindhoven

Indicatoren

Er is al bijna 15 jaar ervaring met de Carrouselgroep in Eindhoven. Sinds 2011 wordt het aantal in- en uitstromers geregistreerd. Vanaf 2011 hebben jaarlijks dertig tot veertig mannen meegedaan. Dat betekent dat al meer dan 350 mannen ervaring met deze groepstraining hebben opgedaan. Jaarlijks voltooit ook tweederde of meer van de instromers het volledige traject. Door de opdrachtgever – de gemeente Eindhoven – worden jaarlijks zogeheten Kritieke Prestatie Indicatoren (KPI) meegegeven. Dat zijn indicatoren met daaraan gekoppeld minimale normen die gerealiseerd dienen te worden. Aangezien die indicatoren in de loop der jaren aan verandering onderhevig zijn geweest, is het lastig om de scores per jaar te vergelijken. Uit de gevraagde feedback na afloop van de training blijkt dat deelnemers veel baat hebben bij de training. De hier opgenomen citaten illustreren dat eveneens.

Orde in de chaos

'ik ben blij dat ik er aan mee heb gedaan. Op het moment dat je thuis problemen hebt, kom je in een moeilijke situatie terecht. Je maakt je zorgen, wilt het ook graag allemaal anders, maar je voelt je ook veroordeeld door de maatschappij. Ik kan het allemaal nog het beste omschrijven als een rommelige periode. Als je dan aan de Carrouselgroep mee gaat doen, dan weet je dat je daar allemaal in hetzelfde schuitje zit. Wat dat betreft hoef je je niet te schamen, je probeert juist iets van elkaars verhalen op te steken. Het helpt je om je eigen gedachten te ordenen en na te denken over je gedrag. Het brengt orde in de chaos. Dat vond ik ook zo mooi en omdat het programma niet helemaal dicht zit, is er ook volop ruimte voor al die individuele verhalen. Al met al heeft het mij veel steun, stabiliteit en structuur gegeven'.

Een oud-deelnemer

Belangrijke informatie over de Carrouselgroep op een rijtje

De groep is er voor mannen die:

- betrokken zijn bij huiselijk geweld naar hun partner en/of kinderen
- oog hebben voor hun eigen rol en aandeel in dit geweld
- herhaling van geweld willen voorkomen

Deelname is:

- vrijwillig en gratis
- bestemd voor mannen die in een specifiek gebied wonen.
- uitgesloten voor mannen die volledig ontkennen dat er sprake is van huiselijk geweld. Ook zijn mannen van deelname uitgesloten waarbij psychiatrische problemen op de voorgrond staan, ernstige verslavingsproblemen spelen, grote verstandelijke beperkingen aanwezig zijn en/of de Nederlandse taal onvoldoende beheerst wordt.
- Start meteen na aanmelding.

Aanmelden

Aanmelden kan op twee manieren: door verwijzing of rechtstreeks zelf.

Meer informatie

Flyers voor deelnemers, offertes en andere informatie kan opgevraagd worden via Reclassering Nederland – Locatie Eindhoven, telefoonnummer 088-8041504 of carrouselgroep@reclassering.nl

Reclassering Nederland

avans hogeschool
Expertisecentrum Veiligheid
's-Hertogenbosch